

Özgür BOLAT

ozgurbolat@hurriyet.com.tr

12 Ocak 2010 - Hürriyet

İki hafta önce Bahçeşehir Üniversitesi, New York Üniversitesi'nden ünlü bir sosyal psikologu ağırladı. Princeton ve Stanford Üniversitesi'nde eğitim görmüş olan Joshua Aronson, önyargılar ve başarı arasındaki ilişki üzerinde araştırmalar yapıyor.

Sunumunu dinleme ve akşamda bir yemekte kendisiyle uzun uzun sohbet etme şansım oldu. Ertesi gün makalelerini okudum. Savları çok ilginç.

NE ZAMAN ZEKİ OLURUZ?

İlginç bir soru, değil mi? Zeki olmak duruma ve zamana mı bağlı?

Aslında evet. Zeki olmak ile zekayı etkili şekilde kullanmak farklı şeyler. Yani zeka durumsal bir performans.

Siz de bilirsiniz ki bazı insanların yanında kendimizi çok zeki ve pozitif hissederiz. Bizden bir şey öğrenmek isteyen, bize soru soran ve bize saygı gösteren kişilerden haz alırız. Kendimizi gösteririz.

Ama bizi sürekli eleştiren, aşağılayan ve takdir etmeyen kişilerin yanında hata yapmaktan korkarız ve aptal gibi hissederiz.

ÖRGÜT KÜLTÜRÜNDEKİ YAPI

Şirket kültüründe de durum bazen böyle olur. Bazı insanlar becerikli olmalarına rağmen, kültürel yapıdan dolayı yeteri kadar kendilerini gösteremediğini ve kapasitelerini kullanamadığını hisseder

Okullarda, evlilik ve ilişkilerde de benzer bir yapı olabilir.

ÖNYARGISIZ DURUM VE BAŞARI

Bu ilişkiyi gözlemleyen Joshua, şöyle bir sav ortaya atmış: bize karşı olumsuz bir önyargı varsa ve biz bunun farkındaysak, bu bizim başarımızı olumsuz etkiler.

Bu savı ispatlamak için birçok araştırma yapmış ve bu savında haklı çıkmış.

Bir araştırmasında zenci ve beyaz Amerikan öğrencilere bir IQ testi vermiş ve şöyle demiş:

“Bu testin amacı sizin problem çözme yönteminizi anlamak.”

Zenci ve beyaz öğrenciler aynı derecede iyi yapmış.

ÖNYARGILI DURUM VE BAŞARI

Daha sonra yine beyaz ve zenci öğrencilerden oluşan başka bir gruba aynı IQ testini vermiş ama bu defa şöyle demiş:

“Önünüzde bir IQ testi var. Amacımız sizin grup içinde ne kadar zeki olduğunuzu görmek”

Bu defa sonuçlar çok ilginç çıkmış.

Burada ‘zenci öğrenciler beyaz öğrenciler kadar zeki değildir’ önyargısı hemen etkisini göstermiş ve zenci öğrencilerde bir stres yaratmış.

Bu etki yüzünden zenci öğrenciler beyaz öğrencilerden çok düşük puanlar almış.

Toplumda var olan bu önyargı zenci öğrencilerin düşünce yapılarını hemen etkilemiş.

Daha doğrusu çoğu zenci öğrenci, bu önyargının kendilerini etkilemesine izin vermiş. Bu da başarılarını düşürmüştü. İlk deneyde bu önyargı harekete geçirilmediği için başarı eşit olmuş.

GENEL VE BİREYSEL ÖNYARGILAR

Genel önyargılar, bireysel yargıları oluşturuyor. Örneğin:

Fakir öğrencinin okuması zor. Sadece iyi okullardan mezun olanlar başarılı olur.

Burası kurumsallaşmış bir yer. Düzen kurulu. Ben değiştiremem.

Hepsi zeki adamlar. Biliyordur herhalde.

Bazen de biz kendimizle ilgili kendi önyargımızı oluşturuyoruz. Sizde başarınızı engelleyen bir önyargınız varsa, hemen keşfedin ve bu önyargının sizi kısıtlamasına izin vermeyin.